

GIFTIG DÄCKOLJA FÖRBJUDS INOM HELA EU

Igår eftermiddag - torsdagen 9 juni - beslutade EU parlamentet att förbjuda all användning av den cancerframkallande och giftiga sk. HA-oljan i bildäck. Förbudet gäller från 1 januari 2010 och omfattar alla däck som säljs inom EU. Det som började för tio år sedan som ett västsvenskt initiativ genom en rapport av Jan Ahlbom och Ulf Duus på Grön Kemi, har nu burit hela vägen fram till ett EU förbud.

Gårdagens beslut i EU-parlamentet är en stor seger för svenskt miljöarbete och ett bevis på att även ett lokalt och regionalt initiativ i ett litet hörn av EU kan leda till påverkan av hela den Europeiska gemenskapen. Eftersom däckindustrin är en utpräglad internationell bransch påverkar EUs förbud sannolikt hela den globala produktionen av däck.

- Det här känns oerhört stimulerande, säger miljöingenjör Jan Ahlbom och toxikologen Ulf Duus på Grön Kemi, ett samarbetsprojekt mellan Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen Västra Götalands län, Göteborgsregionens Kommunalförbund och Business Region Göteborg. – Det är bara att konstatera att det tar tid att åstadkomma resultat i miljöarbetet, man måste vara utrustad med en rejäl portion tålamod.

I förändringsarbetet med att försöka fasa ut de giftiga HA-oljorna har många medverkat. Det är aktörer som olika åkeriföretag t.ex. GLC, TRB-Miljö och dåvarande Bilspedition. Det är analysföretag som SP i Borås. Det är svensk regummeringsindustri, Forsheda Gummi, svenska Nynas och försäkringsbolaget Folksam. Det är olika stora däckanvändare som Stockholm Taxi och Västra Götalandsregionen och andra inköpsorganisationer inom kommuner och landsting. Det har varit kemikalieinspektionen och miljödepartementet. Arbetet bygger på en samverkan mellan myndigheter, företag och andra verksamheter.

Konsekvenserna av EUs beslut innebär att under den närmaste femårsperioden kommer däckindustrin att ställa om hela sin produktion. 250 000 ton giftig och cancerframkallande HA-oljan fasis ut och ersätts av renare alternativ. Volymmässigt är HA-oljan den vanligaste cancerklassade kemiska produkten som används i vårt samhälle – vid sidan av bränslen. För den som vägrar att vänta till år 2010 finns det redan nu vissa däckfabrikat att köpa utan HA-olja - för mer information se www.gronkemi.nu

För mer info kontakta Grön Kemis Jan Ahlbom, 031/605215 el. 0736/605215 jan.ahlbom@o.lst.se eller Ulf Duus, 031/7332708, ulf.duus@telia.com .

EUs beslut kan återfinnas under www.europarl.eu.int sök på presstjänsten.

Bakgrund

1994 skrev miljöingenjören Jan Ahlbom och toxikologen Ulf Duus från Göteborg en rapport om bildäck åt Kemikalieinspektionen som hette "Nya Hjulspår". I rapporten lyftes för första gången fram problemet med de sk. HA-oljorna som används som mjukgörare och utdrysare i vanliga bildäck. HA-olja är ett farligt avfall som uppkommer vid smörjmedelstillverkning och innehåller stora mängder sk. polycykliska aromatiska kolväten som är cancerframkallande, giftiga, svåra att bryta ner samt lagras upp i fettvävnad. Idag blandas omkring 1 liter sådan avfallsolja i varje personbilsdäck. 250 000 ton används årligen till Europas däckproduktion och stora mängder sprids via slitagepartiklar till omgivande miljö.

När rapporten om HA-oljorna kom ut 1994 väckte den stor uppmärksamhet inom Europas däckindustri. Däckindustrins intresseorganisation BLIC i Bryssel kom med en hel delegation till Kemikalieinspektionen 1995 och försökte stoppa rapporten.

Ahlbom och Duus har envetet drivit frågan vidare om bättre oljor i bildäck i ett regionalt projekt - Grön Kemi - som styrs av Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen i Västra Götaland, Göteborgsregionens Kommunalförbund samt Business Region Göteborg. Från denna regionala position lyckades projektet relativt snart få den svenska regummeringsindustrin med AGI i täten, att byta till vänligare oljor i regummerade däckslitbanor. 1997 kom Gislaved Däck med det första nytillverkade vinterdäcket utan HA-olja – som dessutom blev "bäst-i-test" i motortidningen Teknikens Värld.

Stora internationella däcktillverkare uppmärksammade Gislaveds framgång med vinterdäck och snart dök andra märken upp på marknaden som hävdades vara fria från HA-olja. Ett problem var att konfirmera sanningshalten i detta och projektet kontaktade då Sveriges Provnings- och Forskningsinstitut i Borås (SP) som lyckades ta fram ett "dopingtest" för att kontrollera att de farliga polycykliska aromaterna inte överskred en viss gräns i färdiga bildäck.

Projekt Grön Kemi kunde nu börja göra stickprovskontroller och år 2000 upprättades den första listan över vinterdäck som var garanterat fria från HA-olja. Vinterdäck är dock en nischprodukt om man ser till den totala däcktillverkningen i Europa och världen. Med sommardäck har det varit betydligt svårare att skapa intresse för förändring hos däcktillverkarna. Man har hänvisat till försämrade tekniska egenskaper såsom sämre våtgrepp och därmed äventyrad säkerhet. Återigen var dock Gislaved föregångare och år 2000 kom det första sommardäcket utan HA-olja ut från smålandsfabriken. Av grumliga anledningar lade dock ägaren Continental ner sin Gislavedfabrik 2002 och tillverkningen av HA-oljefria sommardäck försvann.

Finska Nokian Tyres tog emellertid upp den tappade stafettpippen och presenterade samma år sina första sommardäck utan HA-olja. Samtidigt deklarerade man att hela fabriken i Finland på sikt (utgången av 2004) skulle upphöra med att använda den giftiga oljan. Även Nokians första HA-oljefria sommardäck fick utmärkt resultat i motortidningarnas tekniska däcktester.

Sveriges miljöminister Lena Sommestad hade nu uppmärksammat frågan om HA-oljor i bildäck och uppdrog åt Kemikalieinspektionen att utreda möjligheten om ett nationellt förbud. År 2003 presenterar inspektionen sin rapport som visar att ett nationellt förbud bara skulle få marginell verkan. För ett stort genomslag både i Sverige och i Europa krävs ett förbud på EU-nivå.

Frågan hade emellertid nu även uppmärksammats av tyska naturvårdsverket. Sverige och Tyskland agerar gemensamt för att lyfta frågan in i EU-processen. Detta tar emellertid tid och både mätmetoder och tid för ikraftträdande diskuteras intensivt. Även här deltar Grön Kemi i samverkan med Kemikalieinspektionen för att försöka få ett korrekt och snabbt förbud.

Den samlade däckindustrin har under senaste tiden insett att ett byte av oljor är nödvändigt men hävdar att det behövs ytterligare lite tid för att hela däckproduktionen och försäljningen inom EU skall bli fria från cancerklassade, giftiga och miljöstörande oljor. För den enskilde konsumenten, stora däckköpare och bilindustrin finns emellertid inget skäl att vänta till 2010 utan redan idag kan man gå in på www.gronkemi.nu och göra miljömässigt och tekniskt goda däckval.